

L'abat Oliba i la comtessa Ermessenda

Units per la pau i la concòrdia, promotors de la cultura i el romànic.

Sepulcre d'Ermessenda. Catedral de Girona

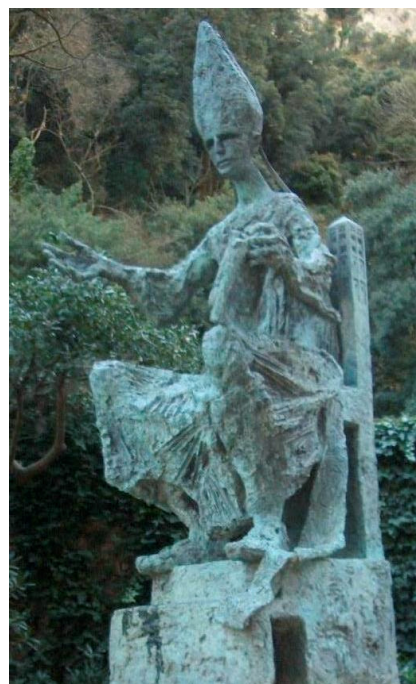
Si parlem del segle XI, sens dubte que ens hem de remetre a les seves personalitats més rellevants, l'abat Oliba i la comtessa Ermessenda de Barcelona, dos personatges nostrats que van saber aprofitar l'ona expansiva de l'època per fer créixer la incipient Catalunya en un moment en què el panorama monàstic era molt brillant.

Monument a l'Abat Oliba. Vic.

Monument a l'Abat Oliba . Ripoll

Monument a l' Abat Oliba. Montserrat

Ermessenda és la comtessa barcelonina per excel·lència. Nascuda pels volts de 975, era filla de Roger de Carcassona i d'Adelaida (possiblement de Gavaldà). Per les seves venes corria la mateixa sang que per la dels nostres comtes ja que Bel·ló I va ser el tronc comú de la casa comtal de Carcassona i la de Barcelona. Cap a l'any 992 es va casar amb el comte de Barcelona Ramon Borrell (992-1017). Va participar activament en els afers de govern al costat del seu espòs o en nom d'ell, i un cop vídua, governà al costat del seu fill, i després del seu nét ja que va morir essent octogenària la qual cosa li va permetre de dur les regnes de poder durant molts anys. Va ser decisiu el fet que el seu marit l'havia deixat com a titular vitalícia dels comtats (fou senyora i majora dels bisbats i comtats de Barcelona, Girona, Ausona i Manresa). Aquesta situació li reportà raons sonades amb el seu fill, el comte Berenguer Ramon, i el seu nét Ramon Berenguer, el Vell.

De forta personalitat i dotada pel govern, es voltà de consellers savis i prudents com l'abat Oliba, Pere, bisbe de Girona i prohoms com Gombau de Besora, el primer senescal comtal, Amat Elderic d'Orís, Bernat de Gurb, Guerau de Cabrera o el jutge Ponç Bonfill Marc. Va intentar dur a terme una tasca pacificadora de fundacions religioses de repoblació i recuperació econòmica. Cal dir que va ser possible des que el poder àrab s'havia afeblit. L'expedició del 1010 va ser un acte d'afirmació de la recuperació catalana enfront dels àrabs després de les escomeses d'al-Mansur i del seu fill dels anys 985 i 1003 i que el botí de Còrdova contribuí molt al desvetllament econòmic català que s'observà a partir d'aquesta data. La mort dels tres bisbes: Aeci, de Barcelona, Arnulf, de Vic i Ot, de Girona com a conseqüència de l'expedició i la mort natural del bisbe Sala, d'Urgell el mateix any feu renovar en uns mesos tot l'episcopat dels principals comtes catalans. Va ser tasca dels comtes en virtut del seu dret de tutela i supervisió de l'església, el proveir les seus vacants. L'objectiu era mantenir una bona unió i fraternitat entre els bisbes, afermada per actes mutus de vassallatge. La missió dels comtes era afavorir amb deixes aquestes cases, facilitar la creació de les noves i defensar-les de les rapinyes dels nobles inconsiderats.

La naturalesa del govern a la Catalunya comtal era mig secular i mig eclesiàstica fruit de la cooperació entre els comtes i l'Església. Per aquesta raó entre 950 i 1050 es van aixecar molts monestirs i reconstruir moltes abadies i parròquies.

Ermessenda, sovint anomenada en la documentació com "venustíssima" (molt bella) i "dolcíssima", va arribar a acompanyar a Ramon Borrell en una acció bèl·lica a terres lleidatanes i Saragossa. I aconseguí l'ajut del normand Roger de Toëny per reduir les accions de pirateria de Mugahid, rei de Dènia i les Balears. Però la guerra no interessava a la comtessa ja que sempre va lluitar contra la violència. Tanmateix, tot això anava en desacord dels interessos dels nobles armats. La llei goda no aprovava que els negocis es discutissin per mitjà de la lluita. La comtessa fou probablement la defensora, la última, del dret públic i de la vella

lleï; estava obstinada per la legalitat i per fer triomfar el dret sobre la violència. Ermessenda i el seu equip preferia els mètodes legals als purament bel·licosos.

Molt religiosa, nomenà bisbes i actua al costat d'ells (Borrell, Oliba, Guillem de Balsereny...). Donà suport a la reforma gregoriana i actuà al costat de l'abat Oliba en els moviments de pau. Ermessenda va exercir de mecenes i va ser comitent d'obres d'art.

Lluità per la justícia, la pau, tenia interès per noves construccions... No és estrany doncs, que s'avingués amb l'abat Oliba a qui sempre va unir una gran amistat.

Tenien una edat propera no es devien portar més de quatre anys ja que Oliba va néixer cap l'any 971, fill del comte Oliba Cabreta de Besalú i d'Ermengarda (possiblement d'Empúries). Essent comte de Berga i Ripoll ben aviat deixà els seus títols per convertir-se en un religiós. A l'any 1008 ja era abat de Ripoll i al 1010 ho era de Cuixà, els dos monestirs més importants de l'època a Catalunya. L'any 1018 era bisbe de Vic.

Tranquil, reservat i conciliador, molt diferent del tarannà impetuós del pare i germans, seguia les petjades del seu oncle, Miró Bonfill, bisbe de Girona.

Impulsor de la cultura catalana incipient va gaudir d'una gran activitat. L'art i l'arquitectura del romànic li deuen l'impuls decisiu en algunes novetats constructives, moltes d'elles fruit dels seus viatges, com la volta de canó, la cúpula, les arcuacions llombardes...

En les lluites dels nobles i cavallers del país, tan freqüents, procurà la concòrdia dels bàndols oposats. La veu d'Oliba es feia sentir sempre conciliadora en els sínodes, sovint forta i valenta enfront dels abusos.

Però l'aspecte més important en pro de la pau va consistir a crear la institució de la "Treva de Déu" que ell inicià amb el seu col·lega Berenguer de Gurb, bisbe d'Elna. Al sínode de Toluges, al Vallespir, en 1027, Oliba restablí una pràctica inaugurada anys abans per ell i per l'esmentat bisbe, que consistia a mantenir la pau des de la tarda del dissabte fins a la primera hora del dilluns. Aquesta institució pacificadora es va estendre per Europa.

Oliba també es va esforçar per mantenir la pau entre els magnats del país, entre les cases comtals de Cerdanya, Besalú i Empúries, entre aquesta i la de Barcelona, entre els vescomte i el bisbe de Narbona... Entre Ermessenda i el seu fill. Com amic i conseller de la comtessa, intervenia en els seus assumptes. Després de greus tensions ella guanyà un plet al comte Hug d'Empúries per causa d'un alou a Ullastret (1019). Oliba havia representat els interessos d'Ermessenda davant del germà Bernat, el comte de Besalú, valedor del comte Hug. Feia només dos anys, que l'abat Oliba s'havia decantat vers el seu germà Bernat quan entre d'altres personalitats, tos dos van anar a Roma a presentar al papa Benet VIII la demanda d'expulsió de la comunitat de monges de sant Joan de les Abadesses, llavors Sant Joan de Ripoll, monestir del que la seva germanastra Ingilberga n'era l'abadessa. Al comte de Besalú li interessava quedar-se amb els dominis de Sant Joan per poder crear un bisbat al seu comtat. L'abat es deixà arrossegar per les pretensions del germà, deixant només per la germana la caritat d'indemnitzar-la. Potser sí que hi havia disbauxa a Sant Joan, però també n'hi havia en monestirs masculins que, contràriament, no van rebre cap butlla d'expulsió. Malgrat ser una abadessa, Ingilberga no tenia les poderoses influències d'Ermessenda en el món eclesiàstic. Tot i que s'intenti, sovint ser justos és molt difícil.

L'abat va morir l'any 1046 amb setanta-cinc anys i la comtessa Ermessenda, dotze anys més tard, al 1058, quan comptava amb uns vuitanta-tres. Una vida llarga, plena de desbordant activitat per a dos personatges històrics que van néixer a les acaballes d'un mil·leni i van estrenar-ne un altre enlluminant-lo de desigs de pau, justícia, renovació i capacitat creativa.

Maria Carme Roca

www.mcarmeroca.com

